

Prognózovanie dane z príjmov fyzických osôb zo závislej činnosti

júl 2005

Zhrnutie

Daňový systém na Slovensku prešiel od roku 1993 mnohými zmenami. Posledná významná zmena sa uskutočnila v roku 2004 spustením komplexnej daňovej reformy, ktorá výrazne zjednodušila a stransparentnila celý systém. Daň z príjmov fyzických osôb zo závislej činnosti tvorí významný podiel daňových príjmov štátneho rozpočtu a verejných financií. Prvým cieľom tejto analýzy je prezentovať súhrnný prehľad legislatívy týkajúcej sa dane z príjmov zo závislej činnosti. Druhým cieľom je popísať prístupy, ktoré IFP používa na prognózovanie dane z príjmov fyzických osôb zo závislej činnosti na akruálnej báze pre účely tvorby rozpočtu verejnej správy. IFP chce touto analýzou prispieť k odbornej diskusii o zdaňovaní príjmov a o prognózovaní príjmov z priamych daní.

Autori:

Jana Antalicová	<i>jantalicova@mfsr.sk</i>
Zdenko Krajčír	<i>zkrajcir@mfsr.sk</i>
Ľudovít Ódor	<i>lodor@mfsr.sk</i>

Upozornenie:

Materiál prezentuje názory autorov, ktoré nemusia nutne odzrkadľovať názory Ministerstva financií SR.

OBSAH

Úvod.....	4
1. Daň z príjmov fyzických osôb zo závislej činnosti v rokoch 1993 -2004	5
1.1. Hotovostné plnenie a distribúcia dane medzi subjekty verejnej správy	5
1.2. Rozpočet vs. skutočnosť.....	7
1.3. Akruálna DPFO zo závislej činnosti	7
2. Ako funguje DPFO zo závislej činnosti	10
2.1. Základné pojmy	10
2.2. Platenie dane.....	10
3. Hlavné legislatívne zmeny	12
3.1. Legislatíva v rokoch 1993-2003.....	12
3.2. Daňová reforma 2004	14
3.2.1. <i>Legislatíva 2003 vs. 2004</i>	14
3.2.2. <i>Daňové zaťaženie 2003 vs. 2004</i>	16
4. Prognózovanie výnosu dane	17
4.1. Makroprístup	17
4.2. Mikroprístup.....	18
4.2.1. <i>Distribúcia príjmov</i>	20
4.3. Výpočet dane použitím mzdovej distribúcie.....	21
4.3.1. <i>Vstupné údaje</i>	21
4.3.2. <i>Výpočet dane</i>	21
4.4. Výstupy modelov a porovnanie so skutočnosťou.....	22
Záver	23
Použitá literatúra	24
Príloha č. 1.....	25
Príloha č. 2.....	26

Úvod

Prognózovanie daňových príjmov nie je jednoduché. Aj relatívne malé odchýlky v percentuálnom vyjadrení môžu významným spôsobom ovplyvniť výsledok rozpočtu verejných financií. Vyžaduje si preto odborné znalosti nielen z daňovej legislatívy, ale je potrebné poznať aj vzájomné väzby medzi makroekonomickými a fiškálnymi indikátormi, ktoré vplývajú na vybranú daň. Inštitút finančnej politiky sa zaoberá prognózami daní. Svoje postupy a metódy prognózovania prezentuje v ekonomických analýzach, ktorými chce zintenzívniť odbornú diskusiu. Ako prvá bola prezentovaná daň z príjmov právnických osôb. Táto analýza sa venuje ďalšej dani z príjmov, tentokrát fyzických osôb zo závislej činnosti (DPFOzč).

Daň z príjmov fyzických osôb zo závislej činnosti je dôležitou súčasťou daňových príjmov verejných financií. V súčasnosti tvorí viac ako 42 % z výnosu daní z príjmov, ziskov a kapitálového majetku a viac ako 13 % z celkových daňových príjmov verejných financií.

Táto daň je dôležitá nielen z pohľadu verejných financií, ale aj z pohľadu občanov. Týka sa priamo pracujúcich ľudí. Zdaňujú sa práve ich príjmy, čím sa im ich disponibilné príjmy znižujú. Práve preto verejnosť na všetky zmeny týkajúce sa tejto dane citlivo reaguje.

Tento materiál prináša komplexný pohľad na problematiku týkajúcu sa dane z príjmov fyzických osôb zo závislej činnosti. Materiál okrem metodiky prognózovania popisuje aj legislatívne zmeny od roku 1993, základné pojmy a princípy zdaňovania príjmov. V roku 2004 bola na Slovensku spustená daňová reforma, ktorá vo veľkej miere zmenila princípy zdaňovania príjmov. Analýza prináša pohľad aj na vplyv zavedenia „rovnej dani“.

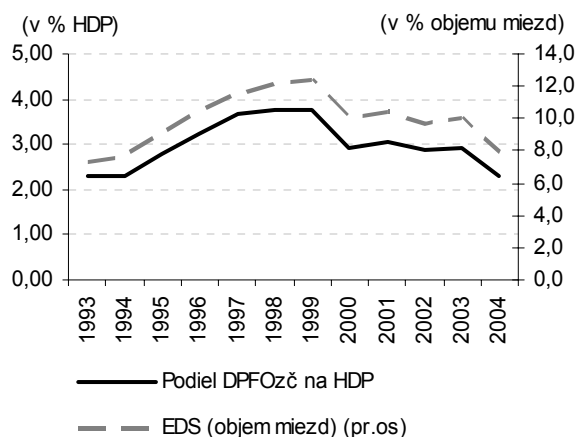
V *prvej časti* materiálu je zobrazený vývoj výnosu dane a rozdelenie medzi subjekty verejnej správy od roku 1993 a porovnanie skutočnosti s rozpočtovanými výnosmi. Samostatná pasáž sa venuje aj problematike aktuálnej dane, spôsobom platenia a aktuálnym výnosom v minulosti. V *druhej časti* sú vymedzené základné pojmy a princípy, ktorých poznanie je potrebné k pochopeniu dane a k jej prognózovaniu. Jej súčasťou je schéma zobrazujúca základné princípy zdaňovania príjmu zamestnanca, vrátane všetkých odvodov zamestnanca aj zamestnávateľa. *Tretia časť* podrobne popisuje daňovú legislatívu, ktorej poznanie je dôležité pre prognózovanie dane. V prvej podkapitole sú uvedené dôležité zmeny daňových zákonov od roku 1993. Táto časť je zameraná aj na legislatívu zákonov týkajúcich sa odvodov do fondov sociálneho a zdravotného zabezpečenia, čo úzko súvisí s výpočtom daňových výnosov. Ďalšia podkapitola popisuje daňovú reformu z pohľadu legislatívy a rozdiely medzi rokmi 2003 a 2004. Na záver je zobrazený dopad spustenia daňovej reformy na občana. Porovnávacím ukazovateľom je daňové zaťaženie občana podľa typu, t.j. či je jednotlivец, alebo má nepracujúcu manželku, poprípade nezaopatrené deti. *Štvrtá časť* je venovaná prognózovaniu výnosu dane. V tejto analýze sú prezentované dva prístupy, makroprístup a mikroprístup. Makroprístup znamená prognózovanie cez efektívnu daňovú sadzbu, ktorá je počítaná pomocou vhodnej makroekonomickej základni vplývajúcej na výnos dane. Pre mikroprístup bol vytvorený model na výpočet výnosu dane pomocou mzdovej distribúcie. V kapitole sú analyzované vzniknuté problémy s výberom a použitím príjmovej distribúcie. Popisuje mikromodel, jeho mechanizmus vrátane dôležitých vstupných údajov a následne sú prezentované výstupy tohto modelu. *Prvá príloha* prináša prehľad vymeriavacích základov a výšku odvodov poisteného na sociálne a zdravotné zabezpečenie z pohľadu zamestnanca v rokoch 1993 až 2004. V *druhej prílohe* je uvedený výpočet príjmovej distribúcie v prípade, že nepoznáme jej rozdelenie.

1. Daň z príjmov fyzických osôb zo závislej činnosti v rokoch 1993 – 2004

1.1. Hotovostné plnenie a distribúcia dane medzi subjekty verejnej správy

Daň z príjmov fyzických osôb zo závislej činnosti (DPFOzč) je dôležitou súčasťou daňových príjmov verejných financií. Podiel výnosu dane na hrubom domácom produkte (HDP) sa pohyboval v rozpätí od 2,3 % HDP do 3,8 % HDP, pričom najvyšší podiel bol v rokoch 1997 – 1999. Podiel DPFOzč na celkových daňových príjmoch sa v priebehu rokov 1993 až 2003 takmer zdvojnásobil, vzrástol z 9,8 % na 16 %. Následne v roku 2004 sa vplyvom daňovej reformy podiel znížil na 13,1 %. Vývoj výnosu tejto dane na hotovostnej báze od roku 1993 prezentuje nasledujúca tabuľka.

Výnos dane z príjmov fyzických osôb zo závislej činnosti v rokoch 1993 – 2004 na hotovostnej báze				
	Celkový výnos DPFOzč	Index medzi-ročného rastu	Podiel DPFOzč na daňových príjmoch VF	Efektívna daňová sadzba - podiel výnosu dane na objeme miezd a podiel výnosu dane na HDP **
	(v mil. Sk)	(v %)	(v %)	
1993	9 327	-	9,8	
1994	11 190	20,0	9,4	
1995	15 705	40,3	10,9	
1996	20 325	29,4	13,5	
1997	25 628	26,1	16,4	
1998	29 474	15,0	17,9	
1999	31 616	7,3	18,4	
2000	27 320	-13,6	14,6	
2001	30 018	9,9	16,8	
2002	31 882	6,2	15,5	
2003	34 883*	9,4	16,0	
2004	30 584*	-12,3	13,3	

* Ponižené o prostriedky poukávané na verejnoprospešný účel fyzickými osobami (v roku 2003 – 97 mil. Sk, v roku 2004 270 mil. Sk)

Zdroj: Ministerstvo financií SR

** Podiely výnosu na HDP a objeme miezd v grafe – hotovostné výnosy DPFOzč sú od februára do januára nasledujúceho roku (časový posun kvôli výplatným termínom)

Uvedený graf prezentuje aj vývoj výnosu DPFOzč na objeme miezd ako určitú formu efektívnej daňovej sadzby. Má podobný trend ako vývoj výnosu na HDP, pričom výrazné zlomy znázorňujú legislatívne zmeny v minulosti. Stúpajúci trend do roku 1999 je spôsobený najmä progresivitou dane a neustále sa meniacou legislatívou. Zlom v roku 2000 znázorňuje zavedenie nového zákona. V ďalšom období je rast podielov výnosov dane na HDP a na objeme miezd, spôsobený progresivitou dane, kompenzovaný legislatívnymi zmenami, čo v konečnom dôsledku spôsobilo takmer konštantné podiely výnosov až do roku 2003. Posledný výrazný pokles podielov v roku 2004, bol spôsobený pochopiteľne daňovou reformou na Slovensku, ktorá významne znížila priame daňové zaťaženie.

Výnos DPFOzč je nielen príjmom štátneho rozpočtu, ale časť výnosu sa prevádza aj do obcí. Od zavedenia nového daňového systému, t.j. od roku 1993, sa zákonom o štátnom rozpočte na príslušný rok určovala pevná suma, ktorá sa z celkového výnosu dane previedla počas roka do obcí. Možno konštatovať, že od roku 1995 sa do obcí odvádzal približne rovnaký podiel z celkového výnosu dane, okolo 22,9 %. Menej to bolo v rokoch 1998 a 1999, kedy sa do obcí odvieďlo necelých 18,5 % z výnosu dane. Naopak, v roku 2004 sa do obcí odvieďlo až 27,7 % z výnosu dane.

Distribúcia výnosu dane medzi subjekty verejnej správy na hotovostnej báze v rokoch 1993 - 2004

	Celkový výnos dane	Výnos dane do štátneho rozpočtu	Prevod dane do obcí	Podiel príjmu ŠR na celkovom výnose dane	Podiel príjmu obcí na celkovom výnose dane
	(v mil. Sk)	(v mil. Sk)	(v mil. Sk)	(v %)	(v %)
1993	9 327	3 679	5 647	39,4	60,6
1994	11 190	7 758	3 432	69,3	30,7
1995	15 705	12 180	3 525	77,6	22,4
1996	20 325	15 689	4 636	77,2	22,8
1997	25 628	20 352	5 276	79,4	20,6
1998	29 474	24 017	5 457	81,5	18,5
1999	31 616	25 741	5 875	81,4	18,6
2000	27 320	20 880	6 440	76,4	23,6
2001	30 018	23 130	6 889	77,1	22,9
2002	31 882	24 585	7 297	77,1	22,9
2003	34 883*	27 080	7 803	77,6	22,4
2004	30 584*	22 121	8 463	72,3	27,7

* Ponižené o prostriedky poukávané na verejnoprospešný účel fyzickými osobami (v roku 2003 – 97 mil. Sk, v roku 2004 270 mil. Sk)

Zdroj: Ministerstvo financií SR

Spustením fiškálnej decentralizácie od 1.1.2005 sa upravili pravidlá prerozdelenia výnosu tejto dane medzi subjekty verejnej správy. Väčšina z jej výnosu už nie je príjmom štátneho rozpočtu. Podľa zákona č. 564/2004 Z.z. o rozpočtovom určení výnosu dane z príjmov územnej samosprávy je pre príslušný rozpočtový rok pre obce určená suma vo výške 70,3 % z celkového výnosu dane a 23,5 % sa stáva príjmom vyšších územných celkov. To znamená, že **pre štátny rozpočet ostáva len 6,2 % z celkového výnosu.**

Od roku 2002 bola pre fyzické osoby zákonom zavedená možnosť poukázania časti svojej zaplatenej dane na osobitný účel (verejnoprospešné aktivity mimovládnych neziskových organizácií). Zamestnanec môže požiadať svojho zamestnávateľa o prevod prostriedkov do konca apríla. Podmienkou na poukázanie prostriedkov je, aby zamestnanec alebo iná fyzická osoba nemal žiadne nedoplatky na dani. V rokoch 2002 a 2003 bolo možné poukázať 1 % zo zaplatenej dane. Od roku 2004 je možné poukázať až 2 % z dane. Túto možnosť majú už nielen fyzické, ale aj právnické osoby.

V roku 2002 fyzické osoby poukázali 102 mil. Sk a v roku 2003 o 5 mil. Sk menej, 97 mil. Sk. V roku 2004 previedli fyzické osoby 276 mil. Sk. O tieto prostriedky sa znížil daňový príjem verejných financií. V mesačnom plnení výnosu to spôsobuje pokles výnosu najmä v mesiaci jún, kedy sa odvedie najväčšia časť z týchto prostriedkov na verejnoprospešný účel (VPÚ).

V roku 2004 nastali zavedením možnosti poukázania prostriedkov na osobitný účel aj pre právnické osoby nezrovnalosti v určení výnosov daní z príjmov fyzických a právnických osôb a vyčíslením prostriedkov prevedených na osobitný účel. Existoval len jeden účet, nektorý posielali fyzické aj právnické osoby finančné prostriedky. Celkovo sa previedlo 845 mil. Sk. Výška vratiek bola 6 mil. Sk. Pre účely zostavenia štátneho záverečného účtu a podľa podkladov zo štátnej pokladnice bol výnos DPFOzč znížený o celú sumu VPÚ, t.j. o 839 mil. Sk. Podľa podkladov získaných z Daňového riaditeľstva SR, z celkovej sumy prevedenej na osobitné účely vo výške 845 mil. Sk pripadlo na fyzické osoby 276 mil. Sk (znižuje sa výnos zo závislej činnosti) a na právnické osoby 569 mil. Sk. Vrátené prostriedky vo výške 6 mil. Sk boli bez presného vyčíslenia, koľko vrátili fyzické a koľko právnické osoby. Za predpokladu, že vratky pripíšeme na účet fyzických osôb, tak výnos DPFOzč by sa mal ponížiť len o 270 mil. Sk. Preto vznikli určité rozdiely na jednotlivých položkách

daňových príjmov, ako to prezentuje nasledujúca tabuľka. Na celkovú sumu daňových príjmov štátneho rozpočtu to však vplyv nemá.

Rozdelenie výnosu DPFOzč v roku 2004 (v mil. Sk)				
	Celkový výnos dane	verejné financie		verejnoprospešný
		štátny rozpočet	obce	účel
Rozdelenie podľa DR SR	30 854	22 121	8 463	270
Návrh ŠZÚ	30 854	21 551	8 463	840
Rozdiel (DR SR – ŠZÚ)	0	569	0	-569

Zdroj: Ministerstvo financií SR
Daňové riaditeľstvo SR

1.2. Rozpočet vs. skutočnosť

Jedným z ukazovateľov úspešnosti prognózovania daní na MF SR je porovnanie rozpočtu a skutočnosti. Všeobecne možno skonštatovať, že skutočný výnos dane bol vo väčšine prípadov nad úrovňou schváleného rozpočtu. Najvýraznejšia negatívna odchýlka bola v roku 2000, kedy plnenie štátneho rozpočtu dosiahlo len 92,6 %. Príčinou bola nesprávna kvantifikácia dopadu zavedenia nového zákona o daniach z príjmov, ktorý obsahoval výrazné legislatívne zmeny z oblasti daňových pásiem, sadzieb daní a nezdaniteľných častí základu dane. Výrazné pozitívne odchýlky boli najmä v rokoch 1993, 1994 a 2004. Roky 1993 a 1994 boli prelomové z titulu zavedenia úplne novej daňovej sústavy, nových daňových princípov a pravidiel, čo vplývalo na nesprávnu kvantifikáciu dopadu na výnos dane. Podobne aj rok 2004 bol prelomový z dôvodu zavedenia daňovej reformy a s tým súvisiacich nových pravidiel.

Porovnanie rozpočtu verejných financií a skutočných výnosov dane na hotovostnej báze				
	Rozpočet VF	Skutočnosť	Plnenie rozpočtu	
	(v mil. Sk)	(v mil. Sk)	(v % rozpočtovaného výnosu)	
1993	6 281	9 327	148,5	nadhodnotenie
1994	7 969	11 190	140,4	nadhodnotenie
1995	13 820	15 705	113,6	nadhodnotenie
1996	17 649	20 325	115,2	nadhodnotenie
1997	22 346	25 628	114,7	nadhodnotenie
1998	26 499	29 474	111,2	nadhodnotenie
1999	31 581	31 616	100,1	nadhodnotenie
2000	28 688	27 320	95,2	podhodnotenie
2001	29 607	30 018	101,4	nadhodnotenie
2002	30 590	31 882	104,2	nadhodnotenie
2003	35 500	34 883*	98,3	nadhodnotenie
2004	23 283	30 584*	131,4	nadhodnotenie

* Ponižené o prostriedky poukávané na verejnoprospešný účel fyzickými osobami (v roku 2003 – 97 mil. Sk, v roku 2004 270 mil. Sk)

Zdroj: Ministerstvo financií SR

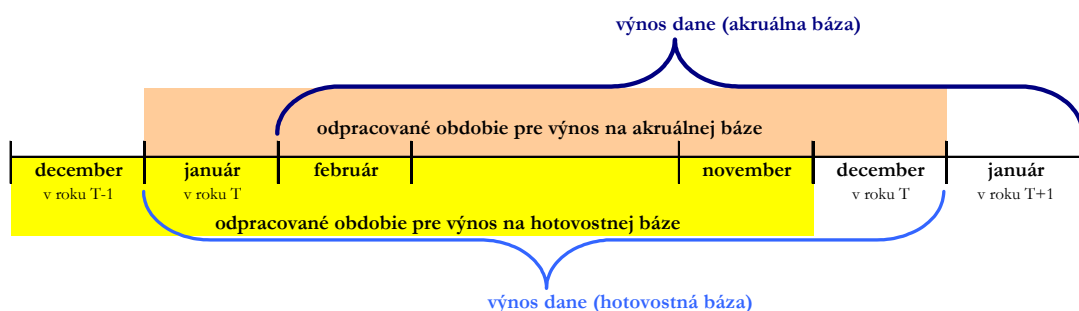
V najbližších rokoch sa dá – vzhľadom na relatívne ustálenú legislatívu – predpokladať, že úspešnosť prognóz bude jednou z najlepších spomedzi všetkých daňových kategórií. Vyplýva to predovšetkým z faktu, že miery progresivity bola odstránená a celý systém sa zjednodušil.

1.3. Aktuálna DPFO zo závislej činnosti

Daň z príjmov fyzických osôb zo závislej činnosti je daň platená preddávkami. Zamestnávateľ vyberá preddávky na daň podľa zákona od svojich zamestnancov za

predchádzajúci mesiac alebo za zdaňovacie obdobie, za ktoré im vypláca mzdu. Následne do 5 dní túto čiastku poukáže príslušnému správcovi dane. Keďže ide o platenie dane spätne za predchádzajúce obdobie, tak podľa zákona sa do zdaňovacieho obdobia zarátavajú príjmy plynúce až do 31.1. nasledujúceho roka.

Tým vzniká rozdiel medzi hotovostným a akruálnym plnením dane. Ročný výnos dane na hotovostnej báze obsahuje daň z príjmov poukázaný správcovi dane v mesiacoch január až december príslušného roka, čiže súčasťou je aj daň zo mzdy za december predchádzajúceho roka a zároveň tam nie je odvedená daň zo mzdy za december aktuálneho roka. Výnos dane na akruálnej báze tvorí najmä (samozrejme k tomu treba pripočítať ročné vyrovnanie dane) daň z príjmov poukázaná správcovi dane v období február až január nasledujúceho roka, to znamená, že je to daň zo mzdy za prácu, ktorú zamestnanec vykonáva v jednom kalendárnom roku od januára do decembra.

Do konca roku 2003 sa určovala sadzba dane podľa daňových pásiem. Mesačne sa platili preddavky na daň vo výške 1/12 predpokladanej ročnej dane. Výška tejto predpokladanej dane sa každý mesiacom menila podľa výšky mesačného príjmu, hlavne ak boli súčasťou príjmu aj nejaké nepravidelné dávky, napr. odmeny a pod. Zamestnávateľ je povinný vykonať ročné zúčtovanie preddavkov najneskôr do 31. marca roka nasledujúceho po uplynutí zdaňovacieho obdobia. Pri ročnom zúčtovaní sa sčítali všetky príjmy a vyrátala sa z nich daň, ktorá by sa mala zaplatiť podľa príslušného daňového pásma. Táto daň sa porovnala so skutočne odvedenými preddavkami na daň. Ak rozdiel medzi odvedenými preddavkami a daňou vypočítanou pri ročnom zúčtovaní bol kladný, zamestnávateľ bol povinný mu tento rozdiel vrátiť najneskôr pri výplate mzdy za marec. Pri vzniknutom nedoplatku mu znížil príjmy o tento rozdiel. Vplyv preplatkov a nedoplatkov sa prejavil na mesačnom plnení daní na hotovostnej báze v mesiacoch marec a apríl výrazným poklesom výnosu dane do rozpočtu.

Od roku 2004 sa spustením daňovej reformy zmenili vplyvy preplatkov a nedoplatkov na hotovostné plnenie. Pri ročnom zúčtovaní v roku 2004 za zdaňovacie obdobie 2003 mali ešte preplatky a nedoplatky rovnaký charakter ako pred reformou. Prvé rozdiely sa prejavili až pri ročnom zúčtovaní dane za rok 2004 (výnos dane v marci 2005). Jednotnou sadzbou dane sa zamedzilo vznikom výrazných preplatkov a nedoplatkov z titulu daňových pásiem. Na druhej strane svoju úlohu zohrali nepracujúca manželka (manžel) a daňový bonus. Daňovník má právo znížiť základ dane o odpočítateľnú položku za seba a za manželku za presne stanovených podmienok. Ak nemá manželka (manžel) žiadny príjem počas roka, daňovník si môže základ znížiť o sumu vo výške 19,2 - násobku životného minima. V prípade, že manželka (manžel) má príjmy, ktoré neprevyšujú hodnotu 19,2 - násobku životného minima, výška odpočítateľnej položky je rozdiel medzi touto sumou a celkovým príjmom manželky (manžela). Túto odpočítateľnú položku nemožno aplikovať mesačne, len pri ročnom zúčtovaní dane.

Pre lepšiu ilustráciu je uvedený príklad. Zamestnanec má mesačný hrubý príjem 15 000 Sk a dvakrát v roku (v júni a v decembri) dostane odmeny vo výške 30 000 Sk. Nasledujúca tabuľka názorne prezentuje rozdiel v legislatíve pred reformou a po reforme.

Prehľad o zdanení príjmov jedného daňovníka pred reformou a po reforme (v Sk)							
Obdobie	Ročný príjem zamestnanca	Povinné odvody do FSaZZ	Nezdaniteľné časti základu dane	Základ dane	Odvedené preddavky na daniach	Daň podľa ročného zúčtovanie preddavkov	Preplatok dane
2003	240 000	27 232	38760	174 008	26 944	25 802	1 142
2004	240 000	30 159	80832	129 009	24 512	24 512	0

Zdroj: výpočty IFP

Zamestnanec by v roku 2003 odvedol na preddavkoch 26 944 Sk, pričom pri ročnom zúčtovaní by sa mu vrátilo 1 142 Sk. Po reforme by na preddavkoch odvedol len 24 512 Sk a nevznikli by mu žiadne preplatky ani nedoplatky.

V prípade, že daňovník má nepracujúcu manželku, pri ročnom zúčtovaní preddavkov má nárok na uplatnenie odpočítateľnej položky na manželku. Táto položka sa nemôže uplatňovať pri mesačných preddavkoch.

Prehľad o zdanení príjmov jedného daňovníka s nepracujúcou manželkou pred reformou a po reforme (v Sk)							
Obdobie	Ročný príjem zamestnanca	Povinné odvody do FSaZZ	Nezdaniteľné časti základu dane	Základ dane	Odvedené preddavky na daniach	Daň podľa ročného zúčtovanie preddavkov	Preplatok dane
2003	240 000	27 232	50 760	174 008	26 944	23 402	3 542
2004	240 000	30 159	161 664	129 009	24 512	9 154	15 358

Zdroj: výpočty IFP

V tomto prípade vznikol podľa legislatívy po reforme výraznejší preplatok, ktorý bol spôsobený zvýšením odpočítateľnej položky na nepracujúcu manželku.

Skutočné ročné výnosy DPFOzč na akruálnej báze existujú len od roku 2003. V národných účtoch sa vykazovala do roku 2003 len jedna sumárna akruálna hodnota za daň z príjmov fyzických osôb. Nebolo to rozdelené na závislú činnosť a podnikanie.

Výnos DPFOzč na akruálnej a hotovostnej báze v rokoch 2003 a 2004 (v mil. Sk)		
	2003	2004
Hotovostná báza	34 883	30 584
Akruálna báza	35 959	30 404*
Rozdiel (akruál – cash)	1 076	-180

*Akruálna hodnota 2004 podľa notifikácie k 1.3.2005 znížená o príspevky na osobitný účel

Zdroj: Ministerstvo financií SR

Akruálna daň je definovaná ako predpis dane znížený o nevyhnutelnú časť predpisu, k čomu sú prirátané zaplatené sankcie.

$$\text{Akruálna daň} = \text{Predpis dane} * (1 - \text{koeficient vymožitelnosti}) + \text{sankcie}$$

$$\text{Akruálna daň} = \text{Predpis dane} - \text{kapitálový transfer} + \text{sankcie}$$

V oboch vzorcoch sa jedná o tú istú akruálnu daň. Kapitálový transfer predstavuje nevyhnutelnú položku z predpisu dane.

2. Ako funguje DPFO zo závislej činnosti

Daň z príjmov fyzických osôb zo závislej činnosti je priama daň dôchodkového typu. Jej princípy, základné pojmy, spôsob platenia a výška sú presne stanovené zákonom o dani z príjmov.

2.1. Základné pojmy

Daňovníkom je každá fyzická osoba, ktorá má príjmy len zo závislej činnosti. Takáto osoba sa nazýva zamestnanec a má jedného alebo viacerých zamestnávateľov. Zamestnávateľ je platiteľom jeho príjmu.

Predmetom dane sú príjmy plynúce zo závislej činnosti.

Príjmami zo závislej činnosti sú príjmy zo súčasného alebo z predchádzajúceho pracovnoprávneho vzťahu, služobného pomeru, štátnozamestnaneckého pomeru alebo z obdobného vzťahu. Patria sem mzdy, odmeny, príplatky k mzde a iné.

Základom dane za príslušné zdaňovacie obdobie sú príjmy zo závislej činnosti plynúce daňovníkovi najdlhšie do 31. januára po skončení zdaňovacieho obdobia, za ktoré sa príjmy dosiahli.

Nezdaniteľné časti základu dane sú položky, ktoré znižujú základ dane pre účely výpočtu dane. Základnou odpočítateľnou položkou je položka na daňovníka, ktorá sa v legislatíve nachádza od roku 1993 až dodnes. Okrem toho boli zákonom stanovené aj ďalšie položky, napr. odpočítateľná položka na manželku (manžela), na dieťa, na daňovníka poberajúceho invalidný dôchodok, príspevky na doplnkové dôchodkové sporenie a pod.

Daňový bonus je forma úľavy na dani platná od roku 2004, ktorú si môže uplatniť daňovník na každé nezaopatrené dieťa. Je to náhrada za odpočítateľnú položku na dieťa platnú do konca roka 2003.

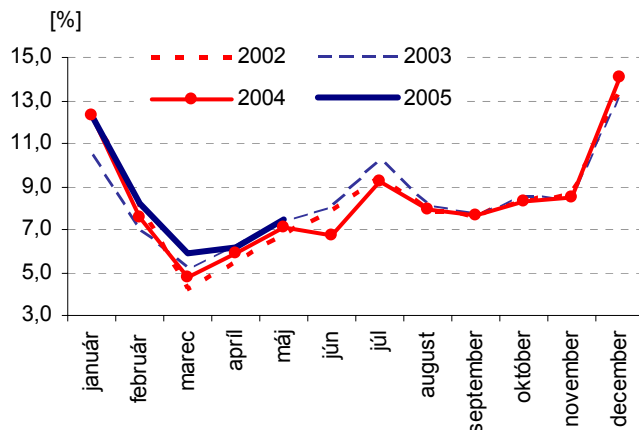
2.2. Platenie dane

Daň zo závislej činnosti sa platí mesačne. Podľa histórie mesačného plnenia dane je možné presne stanoviť, ktoré mesiace sú silnejšie a ktoré naopak svojim výnosom slabšie. Táto štruktúra slúži aj na prognózovanie výnosu na mesačnej báze. Výkyvy v jednotlivých mesiacoch spôsobujú ročné zúčtovanie preddavkov, odmeny a rôzne príplatky ku mzde zamestnanca.

Ročné zúčtovanie preddavkov a s tým súvisiace preplatky a nedoplatky spôsobujú, že marcový výnos dane sa pohybuje na najnižšej úrovni za rok, len okolo 60 % až 70 % z priemerného mesačného výnosu, v apríli je výnos o niečo vyšší, avšak stále pod priemerom, v rozpätí 70 % až 80 % z priemerného mesačného výnosu.

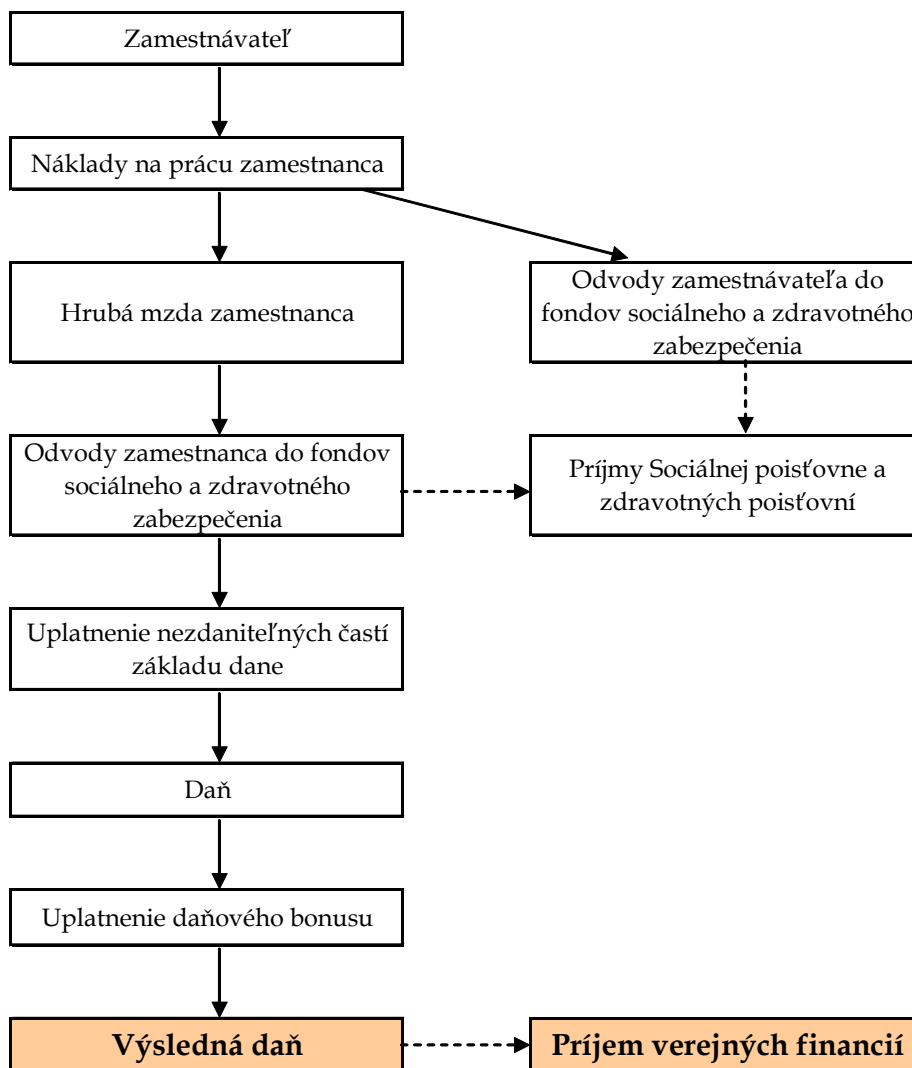
Z dlhodobého hľadiska možno konštatovať, že zvýšený mesačný výnos je v mesiacoch január, júl a december. Júl je ovplyvnený polročnými odmenami zamestnancov a trinástym platom, pričom výnos dane je 10 až 20 % nad priemerom. Ešte výraznejšie odchýlky sú v mesiacoch december a január, kedy je výnos ovplyvnený trinástym alebo štrnástym platom a koncoročnými odmenami zamestnancov. Decembrový výnos je viac ako o 60 % nad priemerom a januárový 20 % až 50 %. Nasledujúci graf prezentuje percentuálne plnenie výnosu dane v jednotlivých mesiacoch.

Mesačné podiely výnosu dane

Zdroj: Ministerstvo financií SR

Nasledujúca schéma zobrazuje základné princípy zdaňovania príjmu zamestnanca, vrátane všetkých odvodov. Takto vypočítaná daň je príjmom rozpočtu verejnej správy.

3. Hlavné legislatívne zmeny

Od 1.1.1993 sa na Slovensku uplatňuje daňová sústava, v rámci ktorej sa zaviedla daň z príjmov. Táto daň nahradila dovtedy platné odvody zo zisku, dôchodkovú daň, poľnohospodársku daň zo zisku, daň zo mzdy a daň z príjmov z literárnej a umeleckej činnosti. Od 1.1.1993 do 31.12.1999 bol v platnosti zákon č. 286/1992 Zb. o daniach z príjmov v znení neskorších predpisov, ktorý zaviedol hlavné princípy a zásady zdaňovania príjmov fyzických a právnických osôb. Zákon bol mnohokrát novelizovaný a kvôli prehľadnosti sa vypracoval nový zákon č. 366/1999 Z.z. o daniach z príjmov, ktorý nadobudol účinnosť 1.1.2000. Vychádzal z princípov zavedených v predchádzajúcom zákone, pričom však došlo k výrazným úpravám sadzby dane. Aj tento zákon bol veľakrát novelizovaný. 1.1.2004 sa na Slovensku spustila daňová reforma, ktorá podstatne zmenila daňový systém. V rámci reformy sa vypracoval a prijal nový zákon č. 595/2003 Z.z. o dani z príjmov, ktorý nadobudol účinnosť 1.1.2004 a v znení neskorších predpisov platí dodnes. Okrem daňovej legislatívy je pre prognózovanie potrebné poznať aj legislatívu sociálneho a zdravotného zabezpečenia, ktorá bola tiež niekoľkokrát menená.

3.1. Legislatíva v rokoch 1993-2003

Najdôležitejšie parametre pre výpočet výnosu DPFOzč z pohľadu legislatívy sú sadzby poisťného do jednotlivých fondov, vymeriavacie základy, nezdaniteľné časti základu dane a sadzby daní.

Zamestnanec bol povinný do roku 2003 odvádzať zo svojej hrubej mzdy odvody na nemocenské, dôchodkové a zdravotné poistenie a poistenie v nezamestnanosti. Zamestnávateľ na rozdiel od zamestnanca platil navyše aj odvody na garančné a úrazové poistenie. Vymeriavacie základy boli pre zamestnanca aj zamestnávateľa rovnaké. Bola to hrubá mzda, pričom existovali dolné aj horné ohraničenia, tzv. minimálny a maximálny vymeriavací základ. Do roku 1998 bol minimálny vymeriavací základ rovný minimálnej mzde a maximálny bol osemnásobkom minimálnej mzdy. Od roku 1999 sa vymeriavacie základy určovali fixnou sumou príslušnými zákonmi. Podrobné údaje sú uvedené v prílohe č. 1. Niekoľko zmien nastalo aj pri percentuálnej výške odvodov. Z pohľadu zamestnanca nastali zmeny len v roku 2001, kedy sa zvýšili sadzby na dôchodkové a zdravotné poistenie. Z pohľadu zamestnávateľa sa v roku 1995 zmenili sadzby na nemocenské a dôchodkové poistenie, v roku 2000 sa zmenil odvod na poistenie v nezamestnanosti a zaviedlo sa garančné poistenie. V roku 2003 sa zaviedlo povinné úrazové poistenie.

Odvody do fondov sociálneho a zdravotného zabezpečenia (v % z vymeriavacieho základu)											
	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
platené zamestnancom	12,0	12,0	12,0	12,0	12,0	12,0	12,0	12,0	12,8	12,8	12,8
nemocenské poistenie	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4
dôchodkové poistenie	5,9	5,9	5,9	5,9	5,9	5,9	5,9	5,9	6,4	6,4	6,4
poistenie v nezamestnanosti	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
zdravotné poistenie	3,7	3,7	3,7	3,7	3,7	3,7	3,7	3,7	4,0	4,0	4,0
platené zamestnávateľom	38,0	38,0	38,0	38,0	38,0	38,0	38,0	38,0	38,0	38,0	38,2
nemocenské poistenie	4,4	4,4	3,4	2,4	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4	3,4
dôchodkové poistenie	20,6	20,6	21,6	21,6	21,6	21,6	21,6	21,6	21,6	21,6	21,6
poistenie v nezamestnanosti	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	2,75	2,75	2,75	2,75
zdravotné poistenie	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0	10,0
garančné poistenie	-	-	-	-	-	-	-	0,25	0,25	0,25	0,25
úrazové poistenie	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	0,20

Zdroj: Zákony o sociálnom a zdravotnom poistení

Dôležité parametre daňovej legislatívy sú nezdaniteľné časti základu dane. V rokoch 1993 – 2003 boli nezdaniteľné časti dané zákonom ako fixné sumy, ktorých výška sa upravovala novelami zákona. Medzi najdôležitejšie položky znižujúce základ dane patrili: odpočítateľná položka na daňovníka, na manželku, vyživované dieťa. Ďalej si daňovník mohol znížiť základ dane o zákonom stanovenú sumu v prípade, že poberal čiastočný invalidný dôchodok (ČID) alebo invalidný dôchodok (ID), o hodnotu príspevkov na doplnkové dôchodkové poistenie (DDP), ako aj o výdavky spojené s cestou do zamestnania za určitých podmienok. Prehľad vývoja základných hodnôt odpočítateľných položiek prináša nasledujúca tabuľka.

Vývoj ročných položiek znižujúcich základ dane v rokoch 1993-2003 (v Sk)											
	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003
Daňovník	20 400	21 000	21 000	21 000	21 000	21 000	21 000	38 760	38 760	38 760	38 760
Manželka	12 000	12 000	12 000	12 000	12 000	12 000	12 000	12 000	12 000	12 000	12 000
Dieťa	9 000	9 000	9 000	9 000	9 000	9 000	9 000	11 400	11 400	16 800	16 800
daňovník - ČID	6 000	6 000	6 000	6 000	6 000	6 000	6 000	8 400	8 400	8 400	8 400
daňovník - ID	12 000	12 000	12 000	12 000	12 000	12 000	12 000	16 800	16 800	16 800	16 800
DDP*	-	-	-	neurč.	neurč.	neurč.	neurč.	neurč.	24 000	24 000	24 000

*v rokoch 1996-2000 si daňovník mohol znížiť základ o celú sumu príspevkov, v roku 2001 sa stanovilo maximum na 24 000 Sk ročne

Zdroj: Ministerstvo financií SR

Sadzba dane prešla taktiež mnohými zmenami a úpravami. Bola daná pre jednotlivé daňové pásma, ktorých počet a hranice sa počas rokov menili. Podľa zákona platného do 31.12.1993 bolo stanovených šesť daňových pásiem na ročnej báze, najnižšie bolo do 60 000 Sk a najvyššie nad 1 080 000 Sk. Sadzby dane boli v rozpätí od 15 % do 47 %. V priebehu rokov sa najprv najvyššia sadzba znížila zo 47 % na 42 % a o pár rokov na to sa zaviedla tzv. „milionárska“ daň, ktorá znamenala dodatočné navýšenie dane pre vysokoprijemové skupiny zamestnancov. Ak bol ročný základ dane (znížený o nezdaniteľnú časť základu dane) vyšší ako 1 080 000 Sk, zvyšovala sa vypočítaná daň o príslušné percento, ktoré bolo určené ďalšími pásmami. Toto zvýšenie bolo v rozpätí od 5 % do 30 %.

Daňové pásma a nezdaniteľné časti základu dane podľa zákona č. 286/1992 Zb.					
Daňové pásma	pevná časť sadzby dane (v Sk)	% časť sadzby dane*			
		1993	1994 - 1997	1998 - 1999	
0 - 60 000	0	15%	15%	15%	
60 000 - 120 000	9 000	20%	20%	20%	
120 000 - 180 000	21 000	25%	25%	25%	
180 000 - 540 000	36 000	32%	32%	32%	
540 000 - 1 080 000	151 200	40%	40%	40%	
1 080 000 a viac	367 200	47%	42%	42%	
"milionárska daň"					
367 200 - 1 274 400					5%
1 274 400 - 3 996 000					10%
3 996 000 - 8 985 600					20%
8 985 600 a viac					30%

* % časť dane zo základu presahujúceho minimálnu hodnotu príslušného daňového pásma

Zdroj: Ministerstvo financií SR

V roku 1999 bola prijatá novela zákona, ktorá mala od 1.1.2000 upraviť daňové pásma a sadzby dane. Mala sa zrušiť „milionárska daň“ a zaviesť ďalšie daňové pásmo. Ale nakoniec bol schválený nový zákon č. 366/1999 Z.z. o daniach z príjmov, s účinnosťou od 1.1.2000, ktorý bol vypracovaný na princípoch predchádzajúceho zákona a zároveň zahŕňal aj zmeny plánované poslednou novelou, ktorá nakoniec nikdy nenadobudla platnosť.

Postupne sa znížil počet daňových pásiem a znížilo sa aj daňové zaťaženie zamestnancov. Posledná platná sadzba dane počas platnosti tohto zákona bola v rozpätí od 10 % do 38 %.

Daňové pásma a nezdaniteľné časti základu dane					
Legislatíva platná v rokoch 2000 - 2001			Legislatíva platná v rokoch 2002 - 2003		
Daňové pásma	Pevná časť sadzby dane	% časť sadzby dane *	Daňové pásma	Pevná časť sadzby dane	% časť sadzby dane *
0 - 90 000	0	12%	0 - 90 000	0	10%
90 000 - 150 000	10 800	20%	90 000 - 180 000	9 000	20%
150 000 - 240 000	22 800	25%	180 000 - 396 000	27 000	28%
240 000 - 396 000	45 300	30%	396 000 - 564 000	87 480	35%
396 000 - 564 000	92 100	35%	564 000 a viac	146 280	38%
564 000 - 1 128 000	150 900	40%			
1 128 000 a viac	376 500	42%			

* % časť dane zo základu presahujúceho minimálnu hodnotu príslušného daňového pásma

Zdroj: Ministerstvo financií SR

3.2. Daňová reforma 2004

3.2.1. Legislatíva 2003 vs. 2004

So začiatkom roka 2004 bola na Slovensku spustená komplexná daňová reforma, ktorá mala za cieľ zjednodušiť a stransparentniť daňový systém na Slovensku a preniesť daňové zaťaženie z priamych daní na nepriame. Reforma sa priamo týkala aj dane z príjmov fyzických osôb zo závislej činnosti. Dňa 1.1.2004 nadobudol účinnosť zákon č. 595/2003 Z.z. o dani z príjmov, ktorý bol jedným z hlavných pilierov daňovej reformy. Zmenil sa celkový systém zdaňovania príjmov, ktorý bol zavedený v roku 1993. Hlavné zmeny sa týkali zavedenia jednotnej sadzby dane, výpočtu základu dane a nezdaniteľných častí základu dane, upravili sa aj položky oslobodené od dane. Zároveň prebiehala aj reforma v sociálnom systéme, kde sa okrem iného zmenili odvody povinného poistného a vymeriavacie základy. V zdravotnom poistení nastali zmeny až od roku 2005.

Významné zmeny v sociálnom systéme nastali najmä v zmenách vymeriavacích základov a v sadzbách poistného. Dôchodkové poistenie sa rozdelilo na starobné a invalidné. Minimálny vymeriavací základ zamestnanca sa po niekoľkých rokoch znovu naviazal na vývoj minimálnej mzdy. Maximálny vymeriavací základ zamestnanca sa naviazal na vývoj priemernej mesačnej mzdy. Pre starobné a invalidné poistenie a poistenie v nezamestnanosti bol zákonom stanovený vzorec na výpočet maximálneho vymeriavacieho základu

$$MVZ = 3 \times AW$$

kde MVZ je maximálny mesačný vymeriavací základ, AW je priemerná mesačná mzda. V období od 1.1. do 30.6. sa počíta MVZ z priemernej mzdy za rok (t - 2), od 1.7. do 31.12. je priemerná mzda za rok (t - 1). Pre nemocenské poistenie je maximálny vymeriavací základ vo výške jednej polovice vymeriavacieho základu na starobné poistenie

$$MVZ = 1,5 \times AW$$

Pre zdravotné poistenie je od roku 2005 MVZ stanovený rovnako ako pre starobné poistenie, len s tým rozdielom, že po celý rok sa počíta z priemernej mzdy spred dvoch rokov.

Z pohľadu zamestnávateľa vznikla povinnosť odvádzať poistné za svojich zamestnancov aj

do rezervného fondu. Vymeriavacie základy pre nemocenské, dôchodkové, zdravotné poistenie a poistenie v nezamestnanosti sú rovnaké ako pre zamestnanca. Pre garančné poistenie je vymeriavací základ rovnaký ako pre nemocenské poistenie. Úrazové poistenie sa platí príslušným percentom z hrubej mzdy bez akéhokoľvek obmedzenia.

Celková sadzba poistného pre zamestnanca sa zvýšila z 12,8 % na 13,4 % z vymeriavacieho základu. Zvýšenie bolo spôsobené rozdelením dôchodkového poistenia na starobné a invalidné poistenie a zvýšením celkovej výšky poistného. Pre zamestnávateľa sa naopak znížila z 38,2 % na 35,2 %. Znížilo sa nemocenské poistenie a poistenie v nezamestnanosti. Zavedenie rezervného poistenia bolo kompenzované nižšou sadzbou na starobné a invalidné poistenie.

Odvody do fondov sociálneho a zdravotného zabezpečenia pred reformou a po reforme (v % z vym. zákl.)					
	2003	2004		2003	2004
platené zamestnancom	12,8	13,4	platené zamestnávateľom	38,2	35,2
nemocenské poistenie	1,4	1,4	nemocenské poistenie	3,4	1,4
dôchodkové poistenie	6,4	-	dôchodkové poistenie	21,6	-
starobné poistenie	-	4,0	starobné poistenie	-	16,0
invalidné poistenie	-	3,0	invalidné poistenie	-	3,0
poistenie v nezamestnanosti	1,0	1,0	poistenie v nezamestnanosti	2,75	1,0
zdravotné poistenie	4,0	4,0	zdravotné poistenie	10,0	10,0
			garančné poistenie	0,25	0,25
			úrazové poistenie	0,2	0,8
			rezervný fond	-	2,75

Zdroj: Zákony o sociálnom a zdravotnom poistení SR

Hodnota nezdaniteľných častí základu dane sa naviazala na vývoj životného minima. Ročná nezdaniteľná časť na daňovníka a na manželku, ktorá nemá vlastný príjem, bola definovaná ako 19,2-násobok životného minima platného k 1. januáru príslušného zdaňovacieho obdobia. Výška bola stanovená tak, aby zmenou sadzby neboli nepriaznivo ovplyvnené nízko-príjmové skupiny daňovníkov. Odpočítateľná položka na nezaopatrené dieťa sa zmenila na tzv. daňový bonus, ktorým sa však neznižuje základ dane, ale odpočítava sa od výslednej dane. Výška daňového bonusu bola zákonom stanovená na 400 Sk mesačne na jedno nezaopatrené dieťa. Uplatniť si ho môže ktorýkoľvek z rodičov, avšak na jedno dieťa si bonus môže uplatňovať len jeden z rodičov. Odpočítateľná položka z príspevkov na doplnkové dôchodkové sporenie, ktoré si platí zamestnanec, ostala aj v roku 2004 platná podľa zákona č. 366/1999 Z.z. o daniach z príjmov v znení neskorších predpisov. To znamená, že maximálna ročná odpočítateľná položka v roku 2003 aj 2004 bola 24 000 Sk a jej výška nesmela presiahnuť 10 % z príjmu. Zamestnanec si ju mohol uplatňovať mesačne. Novým zákonom sa zmenilo ustanovenie o oslobodení príspevkov na doplnkové dôchodkové sporenie, ktoré platí zamestnávateľ svojim zamestnancom, od dane. Pred reformou boli tieto príspevky oslobodené od dane. Po reforme už patria k zdaniteľným príjmom a navyšujú základ dane zamestnanca. Uplatňuje sa na ne 19 % sadzba dane.

Nezdaniteľné časti základu dane - ročné hodnoty (v Sk)		
	Pred reformou (2003)	Po reforme(2004)
daňovník	38 760	80 832
manželka	12 000	80 832
dieťa	16 800	-
daňovník poberajúci ČID	8 400	-
daňovník poberajúci ID	16 800	-
príspevky na DDS	24 000	24 000*

* roku 2005 je max. suma 12 000 Sk

Zdroj: Ministerstvo financií SR

Od roku 2005 sa prijatím novely zákona o dani z príjmov znížila maximálna suma odpočítateľnej položky z príspevkov na doplnkové dôchodkové sporenie na 12 000 Sk ročne a je možné si ju uplatniť len pri ročnom zúčtovaní dane. Zaviedla sa aj nová odpočítateľná položka. Daňovník má možnosť znížiť si základ dane o príspevky na účelové sporenie, najviac do výšky 12 000 Sk ročne. Účelovým sporením sa rozumie vkladanie finančných prostriedkov do banky alebo platenie poisťného na životné poistenie, alebo investovanie finančných prostriedkov prostredníctvom spoločnosti poskytujúcej investičné služby alebo služby v oblasti kolektívneho investovania. Podmienkou je, aby dojednaná doba platenia účelového sporenia bola najmenej desať rokov, pričom daňovník nemá možnosť požadovať plnenie z účelového sporenia pred uplynutím tejto lehoty a súčasne plnenie z účelového sporenia bude najskôr dovŕšením 55 rokov veku daňovníka.

Najpodstatnejšou zmenou daňovej reformy bolo zavedenie jednotnej sadzby dane vo výške 19 %, čím sa podstatne zjednodušil a sprehľadnil daňový systém. Pred reformou platila progresívna daňová sadzba, bolo stanovených 5 daňových pásiem a sadzba dane sa pohybovala v rozpätí od 10 % do 38 %. Prechodom na lineárnu sadzbu dane sa zabezpečila spravodlivosť dane a zároveň sa zachovala aj proporcionalita, t.j. miera zdanenia nestúpa progresívne s rastom základu dane, ale výška dane rastie lineárne s výškou hrubej mzdy.

Daňové pásma a marginálna sadzba dane pred reformou a po reforme			
Pred reformou (2003)		Po reforme (2004)	
Daňové pásmo (Sk/mesačne)	Marginálna sadzba (%)	Daňové pásmo (Sk/mesačne)	Marginálna sadzba (%)
do 3 230	0	do 6 736*	0
3 230 – 10 730	10	nad 6 736*	19
10 730 – 18 230	20		
18 230 – 36 230	28		
36 230 – 50 230	35		
nad 50 230	38		

* indexované rastom životného minima

Zdroj: Ministerstvo financií SR

3.2.2. Daňové zaťaženie 2003 vs. 2004

Daňová reforma mala silný vplyv na vývoj daňového zaťaženia na daňovníka. Reformou sa zjednotila sadzba dane, čo hlavne pre vyššie príjmové kategórie znamenalo zníženie sadzby, a zároveň sa upravila výška položiek znižujúcich základ dane. Významným ukazovateľom je priemerná efektívna sadzba dane z príjmu (PESDP). Je to podiel odvedenej dane na hrubom príjme zamestnanca

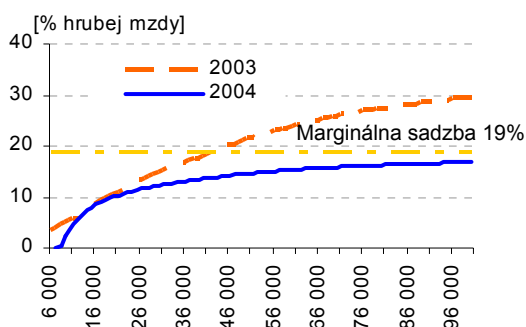
$$PESDP = \frac{\text{daň zamestnanca}}{\text{hrubá mzda zamestnanca}}$$

Ukazovateľ sa vyčíslil pre daňovníka v každej príjmovej skupine od minimálnej mzdy až po 100 000 Sk mesačne, členené po 1 000 Sk (pri predpoklade nezmenenej mzdy). Sledovali sa rôzne kombinácie typu daňovníka: daňovník ako jednotlivец, daňovník s 1 nezaopatreným dieťaťom, daňovník s nepracujúcou manželkou (manželom), daňovník s nepracujúcou manželkou (manželom) a s jedným až piatimi nezaopatrenými deťmi.

Ako ukazujú nasledujúce grafy, pri priemernej efektívnej sadzbe dane z príjmu sa výrazne prejavil pozitívny vplyv daňovej reformy najmä pri vyšších príjmových skupinách. Avšak ani na stredné a nižšie príjmové skupiny nevplyva reforma negatívne. V prípade simulácií

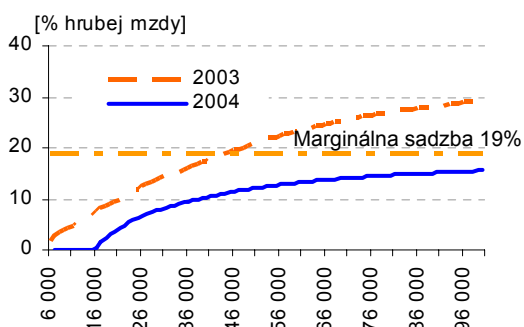
daňovníka s nezaopatrenými deťmi vzniká hlavne pri nižších príjmových skupinách zaujímavá situácia, kedy je efektívna sadzba v roku 2004 záporná. Odpočítateľná položka na nepracujúcu manželku môže znížiť daň na nulu, avšak zápornú efektívnu sadzbu môže vytvoriť daňový bonus. Do roku 2003 sa znižoval základ dane o odpočítateľnú položku na deti. V prípade, že základ dane bol menší alebo rovný nule, výsledná daň bola nulová a tým pádom efektívna sadzba nemohla klesnúť do záporných hodnôt. Od roku 2004 je zavedený daňový bonus, ktorý sa odpočítava od výslednej dane. Daňovníkovi v nižšej príjmovej skupine môže vyjsť ročná daň v konečnom dôsledku nižšia ako je nárok na daňový bonus. V takom prípade sa mu vrátia finančné prostriedky v hodnote rozdielu medzi daňou, ktorú má zaplatiť (zaplatil), a daňovým bonusom. Tu práve vzniká možnosť zápornej efektívnej sadzby dane.

Jednotlivec

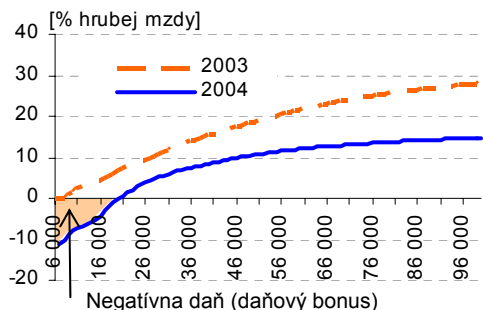
Zdroj: výpočty IFP

Daňovník a nepracujúca manželka

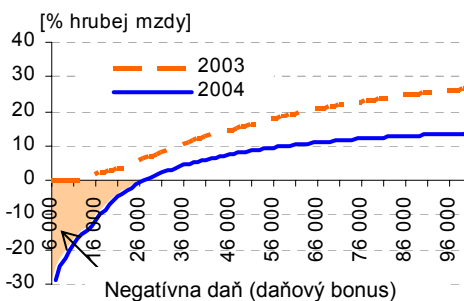
Zdroj: výpočty IFP

Daňovník, nepracujúca manželka a 2 deti

Zdroj: výpočty IFP

Daňovník, nepracujúca manželka a 5 detí

Zdroj: výpočty IFP

Celkovo možno konštatovať, že daňové zaťaženie na daňovníka sa po reforme výrazne znížilo, čím sa splnil jeden z cieľom daňovej reformy. Pre príjmové skupiny od 6 000 Sk do 100 000 Sk mesačne podľa simulácií na typ daňovníka boli hodnoty PESDP v rozpätí od 0 % do 30 %, po reforme sú v rozpätí od -30 % do +20 %.

4. Prognózovanie výnosu dane

Existuje niekoľko metód pre prognózovanie dane z príjmov fyzických osôb zo závislej činnosti. IFP používa pre svoje prognózy dva prístupy, makroprístup použitím efektívnej daňovej sadzby (EDS) a mikroprístup, na ktorý používa vlastný model.

4.1. Makroprístup

Makroprístup je založený na jednoduchom využití makroekonomických veličín.

Vychádzajúc z predpokladov o vplyve makroekonomických veličín na výnos dane sa za základňu zobral objem miezd, ktorý je tvorený ako súčin evidovaného počtu zamestnaných a priemernej mesačnej nominálnej mzdy. Efektívna daňová sadzba je podiel skutočného výnosu dane na makroekonomickej základni:

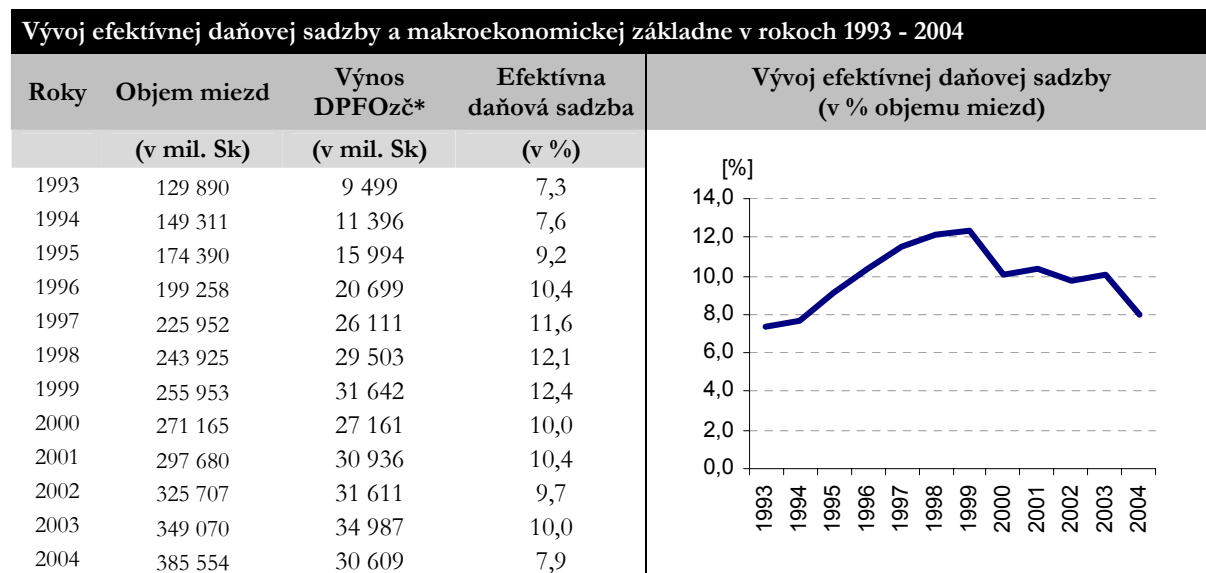
$$EDS_t = \frac{DPFOzč_t}{Z_t}$$

kde EDS_t je efektívna daňová sadzba v roku t , Z_t je makroekonomická základňa (objem miezd) v roku t a $DPFOzč_t$ je skutočný výnos dane v čase t . Pre účely prognózovania dane sa EDS nastaví buď podľa predchádzajúcej hodnoty alebo v prípade, že sa očakávajú výrazné legislatívne zmeny, odhadne sa ich vplyv na EDS. Odhad objemu miezd je jedným z výstupov makroekonomických prognóz IFP. Odhad výnosu dane pre nasledujúce obdobie sa vypočíta:

$$DPFOzč_{t+1} = Z_{t+1} * EDS_{t+1}$$

kde Z_{t+1} je odhad makroekonomickej základne (objemu miezd), EDS_{t+1} je odhad efektívnej daňovej sadzby.

Nasledujúca tabuľka a graf prezentujú vývoj efektívnej daňovej sadzby v rokoch 1993 až 2004 a prognózu do roku 2010. Na grafe sa výrazne prejavujú legislatívne zmeny pôsobiace na výnos dane. V rozpätí rokov 1993 až 1999 vzrástla EDS zo 7,2 % na 12,4 % zo základne (objem miezd). V roku 2000 sa prejavilo zavedenie nového zákona o daniach z príjmov poklesom EDS na 10,1 % a až do roku 2003 bola sadzba konštantná. V roku 2004 bol výrazný pokles EDS na úroveň 7,8 % spôsobený spustením daňovej reformy a novým zákonom o dani z príjmov.

* Ročný výnos posunutý o jeden mesiac, t.j. od februára do januára nasledujúceho roku

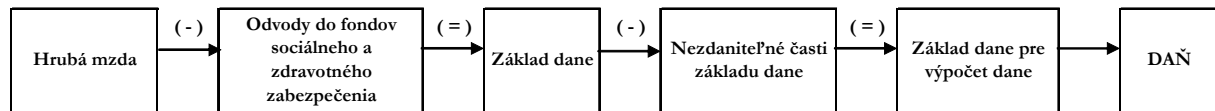
Zdroj: Štatistický úrad SR, Ministerstvo financií SR

4.2. Mikroprístup

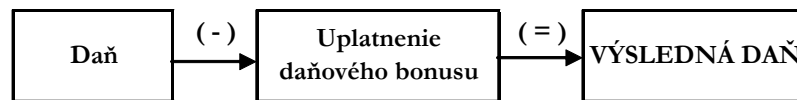
Druhý, zložitejší spôsob prognózovania, je mikroprístup využitím vlastného modelu, ktorý je založený na údajoch mzdovej distribúcie. Základný princíp spočíva v tom, že sa rozdelia všetci daňovníci do mzdových pásiem podľa hrubého príjmu a pre každé pásmo sa vyráta výnos dane. Jednotlivé výnosy sa vynásobia počtom daňovníkov v príslušnej mzdovej

skupine a na záver sa to spočíta, čím dostaneme celkový výnos dane.

Spôsob výpočtu dane zamestnanca má veľmi jasné pravidlá a model predpokladá, že každý platí dane podľa zákona nároky na odpočítateľné položky a daňový bonus sa uplatňujú v plnej výške. Základom je hrubá mzda za určité obdobie, väčšinou je to jeden kalendárny mesiac. Z hrubej mesačnej mzdy sa odpočítajú povinné odvody do fondov sociálneho a zdravotného zabezpečenia. Sú to odvody na nemocenské, starobné a invalidne poistenie (dôchodkové poistenie platné do konca roku 2003 sa rozdelilo na starobné a invalidné), poistenie v nezamestnanosti a zdravotné poistenie, ich výška je presne stanovená zákonom o sociálnom poistení a zákonom o zdravotnom poistení. V roku 2003 odvádzal zamestnanec do fondov sociálneho a zdravotného zabezpečenia 12,8 % z vymeriavacieho základu, v roku 2004 reformou sociálneho systému vzrástli odvody na 13,4 % z vymeriavacieho základu. Odrátaním odvodov vznikne základ dane, ktorý sa ďalej zníži o nezdaniteľné časti podľa zákona o dani z príjmov adekvátne k obdobiu, za ktoré sa daň vypočítava. Každému daňovníkovi sa odpočítava položka na daňovníka. Ostatné odpočítateľné položky, ako napr. na manželku, poberanie invalidného dôchodku, príspevky na doplnkové dôchodkové poistenie a pod., sa odpočítavajú, len ak má na ne daňovník právo podľa zákona. Týmto vznikne základ dane znížený o nezdaniteľné časti, na ktorý sa aplikuje sadzba dane.

Od zavedenia daňového bonusu, t.j. od 1.1.2004, sa na vypočítanú daň aplikuje daňový bonus, ak má daňovník naň právo, a výsledná daň je ešte znížená o túto sumu bonusu.

Pre výpočet celkové výnosu DPFOzč bolo potrebné tento, na prvý pohľad jednoduchý, postup aplikovať na všetkých zamestnancov v hospodárstve SR. Práve na to sa využila mzdová distribúcia.

Základom pre dobrý odhad výnosu dane je použitie vhodnej mzdovej distribúcie, ktorá by čo najpresnejšie odzrkadľovala skutočný stav. V prípade iných daní, najmä dani z príjmov právnických osôb a dani z pridanej hodnoty, by bolo možné získať potrebné údaje z daňových priznaní. Avšak v prípade DPFOzč, sa klasické daňové priznania vo väčšine prípadov nepodávajú. Existujú len hlásenia, ktoré za svojich zamestnancov vyplňa každý zamestnávateľ. Vzhľadom na ich zložitosť nebolo doteraz možné čerpať z týchto hlásení údaje potrebné pre prognózovanie dane. Až tlačivá, ktoré sa použili za zdaňovacie obdobie 2004, by mali byť vytvorené tak, aby bolo možné z nich bolo možné vybrať všetky agregované údaje. Tie však budú k dispozícii až v priebehu roku 2005. Preto bolo potrebné hľadať iné zdroje mzdovej distribúcie. Nakoniec vznikli dva možné varianty. **Jednou z možností je použitie mzdovej distribúcie získanej zo Štatistického úradu SR (ŠÚ SR, graficky v prílohe č.2).** Druhou možnosťou je simulovať mzdovú distribúciu zo skutočných údajov o počte zamestnaných, priemernej mzde a výnosu dane za predchádzajúce roky (podrobnejšie o tomto prístupe v prílohe č.2).

4.2.1. Distribúcia príjmov

Štatistický úrad SR vykazuje dve základné metodiky výpočtu zamestnanosti SR - zamestnanosť podľa výberového zisťovania pracovných síl (VZPS) a evidovaná zamestnanosť. Metóda VZPS je priebežné monitorovanie pracovných síl na základe priameho zisťovania vo vybraných domácnostiach. Zamestnancami podľa VZPS sú osoby vo veku od 15 rokov, ktoré v sledovanom období vykonávajú aspoň jednu hodinu práce za mzdu. Patria tam aj príslušníci ozbrojených zložiek, vypomáhajúci členovia domácností podnikateľov, osoby pracujúce v zahraničí a aj osoby na civilnej službe. Evidovaná zamestnanosť vychádza z podnikového výkazníctva. Za zamestnancov sa považujú všetci dočasní aj stáli zamestnanci bez ohľadu na ich štátnu príslušnosť, nezahŕňajú sa tam osoby na materskej dovolenke, žiaci stredných odborných učilíšť, osoby, ktoré vykonávajú základnú vojenskú službu alebo civilnú službu, a príslušníci ozbrojených zložiek. Patria tam aj zamestnanci s kratším pracovným časom. Počet zamestnaných podľa VZPS je vyšší než evidovaný počet, ako to prezentuje aj nasledujúca tabuľka.

Zamestnanosť podľa dvoch metódik					
(v tis. osôb)	2000	2001	2002	2003	2004
Evidovaná zamestnanosť	1 977,0	2 006,2	2 008,9	2 025,0	2 030,3
Zamestnanosť podľa VZPS	2 101,7	2 123,7	2 127,0	2 164,6	2 164,6

Zdroj: Štatistický úrad SR

Podľa metodiky evidovanej zamestnanosti je možné rozdeliť zamestnancov podľa veľkosti podnikov - malé, stredné a veľké podniky a živnostníkov vrátane ich zamestnancov.

Počet zamestnancov a priemerná mesačná nominálna mzda podľa veľkostnej štruktúry podnikov				
(v osobách, v Sk)	2001	2002	2003	2004
Zamestnanci malých podnikov	354 985	373 428	385 907	412 384
Zamestnanci stredných podnikov	355 396	362 080	371 650	388 474
Zamestnanci veľkých podnikov	819 534	763 343	688 935	619 490
Zamestnanci spolu	1 529 915	1 498 851	1 446 492	1 420 348
Priemerná mesačná nominálna mzda (v Sk)	12 365	13 511	14 365	15 825

Zdroj: Štatistický úrad SR

Priemerná mesačná nominálna mzda vykazovaná ŠÚ SR je priemerná mzda zamestnancov podnikov a obsahuje aj odhad priemernej mzdy živnostníkov a ich zamestnancov. Neobsahuje manažérske a podnikateľské príjmy. Je to priemerná hrubá mzda, t.j. vrátane odmien, príplatkov a povinných sociálnych odvodov. Odhadovaná priemerná mesačná nominálna mzda živnostníkov a ich zamestnancov je nižšia ako mzda zamestnancov podnikov.

Mzdová distribúcia získaná zo ŠÚ SR obsahuje mesačné príjmy, v členení po 1 000-kach od minimálnej mzdy po 60 000 Sk, s príslušným percentom zamestnancov¹. Sú v nej zahrnuté právnické subjekty zapísané v obchodnom registri, t.j. ide o zamestnancov malých, stredných a veľkých podnikov. Nie sú tam zahrnutí zamestnanci živnostníkov, ktorí majú vo všeobecnosti nižšie príjmy. Máme k dispozícii mzdovú distribúciu za roky 2002 a 2003. Ide o zamestnancov pracujúcich na plný úväzok. Pre účely prognózovania bolo potrebné percento zamestnancov s príjmom nad 60 000 Sk mesačne vhodne rozdeliť medzi mzdové pásma od 60 000 Sk do 100 000 Sk po 1000-kach. Zároveň sa táto distribúcia použila na celú

¹ V takomto formáte je to dostupné až od roku 2004.

zamestnanosť, nie len na zamestnancov podnikov. Preto možno skonštatovať, že ide o mierne nadhodnotenie celkových hrubých príjmov zamestnancov pre účely výpočtu výnosu DPFOzč. Pre roky 2004 a neskôr boli jednotlivé príjmové pásma indexované rastom nominálnych miezd a percento zamestnancov v jednotlivých pásmach ostalo fixné podľa roku 2003².

4.3. Výpočet dane použitím mzdovej distribúcie

4.3.1. Vstupné údaje

Veľmi dôležitou súčasťou každého modelu sú vstupné údaje, ich história a prognóza do budúcnosti. Do modelu vstupuje niekoľko makroekonomických veličín, údaje o fondoch sociálneho a zdravotného zabezpečenia a základné demografické údaje.

Medzi dôležité makroekonomické údaje patria inflácia, priemerná mesačná nominálna mzda, počet zamestnaných v SR. Historické údaje sú čerpané zo Štatistického úradu SR a pre prognózovanie sa používajú vlastné odhady IFP. Inflácia je používaná pri prognózovaní životného minima, na ktoré je od roku 2004 naviazaná odpočítateľná položka na daňovníka. Životné minimum je každoročne stanovované zákonom o životnom minime. Pre účely odhadov sa životné minimum pre ďalšie roky indexovalo rastom spotrebiteľských cien.

Z oblasti fondov sociálneho a zdravotného zabezpečenia je potrebné pre prognózu poznať budúce maximálne a minimálne vymeriavacie základy. Podľa zákona sa výška maximálneho vymeriavacieho základu naviazala na priemerné mesačné mzdy v hospodárstve SR, od roku 2004 pre fondy sociálneho zabezpečenia a od roku 2005 aj pre fond zdravotného zabezpečenia. Takže jediným vstupným parametrom pre prognózu maximálnych vymeriavacích základov je priemerná mzda, ktorá je prognózovaná priamo jedným z oddelení IFP.

Ďalšie vstupné hodnoty sú odpočítateľné položky na daňovníka, nepracujúcu manželku a nezaopatrené deti. Ich výška bola do roku 2003 pevne stanovená zákonom o daniach z príjmov. Od roku 2004 sa výška odpočítateľných položiek na daňovníka a na manželku naviazala na vývoj životného minima, takže prognóza je v konečnom dôsledku naviazaná na infláciu. Výška daňového bonusu je fixne stanovená zákonom. Z oblasti demografie je pre model dôležitý údaj o počte detí, na ktoré majú daňovníci nárok uplatniť odpočítateľnú položku, resp. od roku 2004 daňový bonus. IFP má vlastné projekcie demografie, z ktorých sa čerpajú potrebné údaje.

4.3.2. Výpočet dane

Prvým krokom bolo zo mzdovej distribúcie určiť priemerné ročné hrubé príjmy pre každú príjmovú skupinu daňovníkov. V ďalšom kroku bolo potrebné odpočítať zo získaných hrubých priemerných miezd všetky potrebné položky, čím sa získal základ dane, na ktorý sa potom už len aplikovala príslušná sadba dane. Najprv sa odpočítali povinné odvody do fondov sociálneho a zdravotného zabezpečenia. Odvody sú dané percentami z vymeriavacieho základu. Vymeriavacím základom je hrubá mzda zamestnanca. Pre každý fond je dané percento odvodu, minimálny a maximálny vymeriavací základ. Podrobné údaje o výške percent a minimálnych a maximálnych vymeriavacích základoch za roky 1993 – 2004 sú uvedené v prílohe č.1. Daňovník, ktorého hrubá mzda prekročila maximálny

² Pre simulačné účely je možné nárast príjmu ako aj zamestnanosti diferencovať medzi jednotlivými pásmami.

vymeriavací základ pre niektorý fond, je povinný odviesť len dané percento z maximálneho vymeriavacieho základu, nie z celej hrubej mzdy. Po odrátaní odvodov z hrubej mzdy sa aplikujú nezdaniteľné časti základu dane. Vzhľadom na nedostatočnú údajovú základňu bolo potrebné zaviesť do modelu určité predpoklady. Bolo nutné odhadnúť počet manželiek (manželov) a počet detí, na ktoré si daňovník uplatňuje odpočítateľnú položku. Vychádzalo sa z údajov zo sčítania obyvateľstva za rok 2001. Podľa týchto údajov možno predpokladať, že na 1 daňovníka pripadá 12,8 % nepracujúcej manželky (manžela) a 56,1 % nezaopatreného dieťaťa. Pomocou týchto podielov a odhadu výšky odpočítateľnej položky na DDP sa vypočítala priemerná odpočítateľná položka na jedného daňovníka:

$$POP = OP_{daňovník} + 0,128 * OP_{manželka} + 0,561 * OP_{dieťa} + k * OP_{DDP}$$

kde POP je priemerná odpočítateľná položka na 1 daňovníka, $OP_{daňovník}$, $OP_{manželka}$, $OP_{dieťa}$, OP_{DDP} sú zákonom stanovené hodnoty odpočítateľných položiek na daňovníka, nepracujúcu manželku, nezaopatrené dieťa a doplnkové dôchodkové poistenie. Koeficient k je premenlivý v čase v závislosti od štruktúry klientov DDP. Na základ dane ponížený o nezdaniteľné časti sa aplikovala sadzba dane. Dostali sme priemernú zaplatenú daň 1 daňovníka v každom mzdovom pásme. Po vynásobení počtom daňovníkov v každom pásme a záverečným sčítaním sme dostali celkový výnos dane z príjmov fyzických osôb zo závislej činnosti. Samozrejme takto vypočítaná daň nemusí nutne odzrkadľovať skutočnosť a preto treba do modelu pri prognózovaní implementovať korekčný koeficient, ktorý zohľadňuje podiel skutočného a simulovaného výnosu³.

Výpočet dane od roku 2004 sa mierne líši okrem zavedenia účelového sporenia aj v tom, že sa zrušila odpočítateľná položka na dieťa a zaviedol sa daňový bonus. Hodnota bonusu vynásobená počtom detí, na ktoré bolo možné poberať daňový bonus, sa na záver odrátala z celkového výnosu dane.

4.4. Výstupy modelov a porovnanie so skutočnosťou

Pre určenie kvality prognózovania je potrebné porovnanie výstupov z oboch prezentovaných modelov so skutočnými údajmi. Nasledujúca tabuľka prezentuje porovnanie ročného odhadu výnosu dane so skutočnosťou na hotovostnej báze za rok 2003 a na aktuálnej báze za rok 2004. Prognóza výnosu počítaná cez efektívnu daňovú sadzbu nezohľadňuje legislatívne zmeny, čo sa prejavilo najmä v porovnaní odhadu so skutočnosťou v roku 2004, kde bol odhadovaný výnos výrazne nad skutočnosťou. V prípade nemennej legislatívy dávajú oba prístupy približne rovnaké výsledky s malými odchýlkami od skutočnosti.

Porovnanie výstupov z modelov so skutočnosťou		
	2003	2004
Výnos dane (v mil. Sk)	cash	aktuál
Skutočnosť	34 883	30 404
Model EDS	34 169	39 717
Mikromodel	34 017	29 150
Odchýlky od skutočnosti (v %)		
Model EDS	-2,1	30,6
Mikromodel	-2,5	-4,1

Zdroj: MF SR, výpočty IFP

³ Tento koeficient pre rok 2003 vychádzal na úrovni 108,5 %.

Pre účely tvorby Návrhu východísk rozpočtu verejnej správy na roky 2006 – 2008 bol použitý mikromodel IFP. Výslednú prognózu výnosu dane z príjmov fyzických osôb zo závislej činnosti na hotovostnej aj akruálnej báze zobrazuje tabuľka.

Výnos DPFOzč v rokoch 2003 – 2008 (v mil. Sk)						
	2003E	2004E*	2005F	2006F	2007F	2008F
Výnos dane na hotovostnej báze	34 883	30 584	30 803	33 776	37 358	41 451
Výnos dane na akruálnej báze	35 959	30 404	31 219	34 189	37 793	41 932

* Skutočnosť podľa notifikácie k 1.3.2005 *Zdroj: výpočty IFP*

Záver

Cieľom tejto ekonomickej analýzy bolo vysvetliť a popísať prognózovanie dane z príjmu fyzických osôb zo závislej činnosti. Daň je dôležitá z pohľadu verejných financií a tvorby rozpočtu verejnej správy. Preto je potrebné prognózovať jej výnos čo najkvalitnejšie a s čo najmenšími odchýlkami od skutočnosti.

V porovnaní s daňou z príjmov právnických osôb môžeme skonštatovať, že prognózovanie výnosov DPFOzč je jednoduchšie a presnejšie. Výnos dane závisí od počtu zamestnaných a ich ročných príjmov. Výška povinných odvodov a nezdaniteľných častí základu dane, ktoré tiež vplývajú na výnos dane, sú stanovené zákonom. Napriek tomu doteraz nebolo možné prognózovať výnos dane s akceptovateľnou presnosťou. Dôvody boli predovšetkým časté legislatívne zmeny a chýbajúce údaje. Do roku 2003 tlačivá, ktoré zamestnávateľ vyplňal pre Daňové riaditeľstvo, nebolo možné spracovať v takej miere, aby poskytli potrebné a vierohodné údaje o zamestnancoch. Pri daňovej reforme sa tieto tlačivá upravili a očakáva sa, že v najbližšej dobe (v priebehu roka 2005) prinesú očakávané výsledky za skutočnosť roka 2004. Po získaní údajov bude potrebné aplikovať údaje do modelu a analyzovať získané rozdiely. Presnejšími údajmi by sa malo dosiahnuť skvalitnenie prognózovania výnosov dane, čo v konečnom dôsledku skvalitní aj tvorbu rozpočtu verejnej správy.

V budúcnosti sa podľa nášho názoru bude prospešné zaoberať najmä:

- Integráciou databáz daní a poistného, pričom údaje by mohli lepšie vysvetliť niekedy rozdielne trendy medzi nimi.
- Modelovaním a analýzou zmeny distribúcie príjmov pracujúcich.
- Analýzou vplyvu rastu zamestnanosti na mzdovú distribúciu.

Použitá literatúra

1. Konceptia daňovej reformy v rokoch 2004 – 2006, Ministerstvo financií SR, 2003
2. Štátne záverečné účty za roky 1993 – 2003, Ministerstvo financií SR
3. Zákon č. 286/1992 Zb. o daniach z príjmov v znení neskorších predpisov
4. Zákon č. 366/1999 Z.z. o daniach z príjmov v znení neskorších predpisov
5. Zákon č. 595/2003 Z.z. o dani z príjmov v znení neskorších predpisov
6. Zákon č. 7/1993 Zb. o zriadení Národnej poisťovne a o financovaní zdravotného poistenia, nemocenského poistenia a dôchodkového poistenia
7. Zákon č. 10/1993 Zb. o Fonde zamestnanosti Slovenskej republiky
8. Zákon č. 273/1994 Zb. o zdravotnom poistení, financovaní zdravotného poistenia, o zriadení Všeobecnej zdravotnej poisťovne a o zriaďovaní rezortných, odvetvových, podnikových a občianskych zdravotných poisťovní v znení neskorších predpisov
9. Zákon č. 274/1994 Zb. o Sociálnej poisťovni v znení neskorších predpisov
10. Zákon č. 387/1996 Zb. o zamestnanosti v znení neskorších predpisov
11. Zákon č. 461/2003 Z.z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov
12. Zákon č. 581/2004 Z.z. o zdravotných poisťovniach a dohľade nad zdravotnou starostlivosťou v znení neskorších predpisov
13. Štatistická ročenka 2001, 2002, 2003, 2004, Štatistický úrad SR
14. Sčítanie obyvateľstva za rok 2001, Štatistický úrad SR, 2001

Príloha č. 1 – Vývoj odvodového zaťaženia zamestnancov

Fondy sociálneho a zdravotného zabezpečenia z pohľadu zamestnanca												
	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004
dôchodkové poistenie												
<i>percento odvodu (v %)</i>	5,9	5,9	5,9	5,9	5,9	5,9	5,9	5,9	6,4	6,4	6,4	-
<i>minimálny vymeriavací základ (v Sk)</i>	2 450	2 450	2 450	2 700	2 700	3 000	3 000	4 000	4 000	4 000	4 000	-
<i>maximálny vymeriavací základ (v Sk)</i>	-	-	19 600	21 600	21 600	24 000	24 000	32 000	32 000	32 000	32 000	-
starobné poistenie												
<i>percento odvodu (v %)</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	4,0
<i>minimálny vymeriavací základ (v Sk)</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6 500
<i>maximálny vymeriavací základ (v Sk)</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	43 100
invalidné poistenie												
<i>percento odvodu (v %)</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	3,0
<i>minimálny vymeriavací základ (v Sk)</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	6 500
<i>maximálny vymeriavací základ (v Sk)</i>	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	43 100
nemocenské poistenie												
<i>percento odvodu (v %)</i>	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4
<i>minimálny vymeriavací základ (v Sk)</i>	2 450	2 450	2 450	2 700	2 700	3 000	3 000	4 000	4 000	4 000	4 000	6 500
<i>maximálny vymeriavací základ (v Sk)</i>	-	-	19 600	21 600	21 600	24 000	24 000	32 000	32 000	32 000	32 000	21 550
poistenie v nezamestnanosti												
<i>percento odvodu (v %)</i>	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0
<i>minimálny vymeriavací základ (v Sk)</i>	2 450	2 450	2 450	2 700	2 700	3 000	3 000	3 000	3 000	3 000	3 000	6 500
<i>maximálny vymeriavací základ (v Sk)</i>	-	-	19 600	21 600	21 600	24 000	24 000	24 000	24 000	24 000	24 000	43 100
zdravotné poistenie												
<i>percento odvodu (v %)</i>	3,7	3,7	3,7	3,7	3,7	3,7	3,7	3,7	4,0	4,0	4,0	4,0
<i>minimálny vymeriavací základ (v Sk)</i>	2 450	2 450	2 450	2 700	2 700	3 000	3 000	3 000	3 000	3 000	3 000	3 000
<i>maximálny vymeriavací základ (v Sk)</i>	-	-	19 600	21 600	21 600	24 000	24 000	24 000	32 000	32 000	32 000	32 000

1993 - 1998

minimálny vymeriavací základ bol naviazaný na minimálnu mzdu

maximálny vymeriavací základ bol 8-násobok minimálnej mzdy

1999 - 2003

limity boli stanovené pevnými sumami

od 2004

minimálny vymeriavací základ (zdravotné poistenie až od roku 2005) znovu naviazal na minimálnu mzdu

maximálny vymeriavací základ je naviazaný na priemernú mzdu

Zdroj: zákony o sociálnom a zdravotnom poistení

Príloha č. 2 – Odhad distribúcie miezd

V roku 2004 prebehla na Slovensku razantná daňová reforma, ktorá zásadným spôsobom zjednodušila systém. Pri každej takejto zmene je mimoriadne obtiažne robiť prognózy vzhľadom na možné behaviorálne efekty. Navyše, v prípade SR to bolo skomplikované aj tým, že sa nemenila len daňová legislatíva, ale napríklad aj sociálny a dôchodkový systém. Základný problém však nebol v samotných reformách, ale v tom, že chýbala informácia o distribúcii príjmov fyzických osôb. Daňové riaditeľstvá disponovali iba s informáciou o daňovníkoch, ktorí podali daňové priznanie. Takže chýbali údaje v prípade zamestnancov, ktorí mali príjmy iba zo závislej činnosti od jedného zamestnávateľa (prevažná väčšina daňovníkov).

Ako v takomto prípade postupovať? Pán Sulík, člen reformného tímu napríklad použil jednoducho normálne rozdelenie príjmov. Medzinárodný menový fond (MMF) vo svojich výpočtoch vychádzal z Pareto rozdelenia, ktoré považuje za adekvátnejšie najmä u vyšších príjmových skupín. Tu treba poznamenať, že výsledky boli diametrálne odlišné, rozdiel na báze roku 2001 predstavoval u závislej činnosti, až takmer 5 mld. Sk.

Aj vzhľadom na tieto veľké rozdiely, MF SR pristupovalo k odhadom vplyvu daňovej reformy veľmi opatrne a konzervatívne. Na jeseň 2003 sa počítalo, že zavedenie rovnej dane na úrovni 19% prinesie negatívny efekt v prípade výberu dane zo závislej činnosti na úrovni 15 mld. Sk. Na základe informácií dostupných koncom apríla sa zdá, že tento efekt bol len na úrovni okolo 10 mld. Sk. Táto príloha prináša pohľad na metódu, ktorá môže slúžiť k vyčísleniu dopadu bez znalosti distribúcie príjmov v danej ekonomike. Jej mechanické použitie na slovenských dátach ukazuje, že pri presnom odhade makroekonomických parametrov a znalosti konečných výsledkov za rok 2003 by indikovala výpadok na úrovni 11 mld. Sk.

Literatúra uvádza mnoho možných teoretických distribučných funkcií. Avšak vo väčšine trhových ekonomík sa to dá dobre priblížiť lognormálnou distribučnou funkciou. Problémom však je, že pri vyšších príjmových skupinách to už dobre nefunguje a je lepšie použiť napríklad Pareto rozdelenie. Autorov napadlo, že by bolo dobré vyskúšať kombinovanú distribúciu, kde začiatok by bol modelovaný lognormálne a koniec podľa Pareto distribúcie. Vzhľadom na to, že obidve funkcie majú dve neznáme parametre, navyše ich treba spojiť tak, aby dohromady dali celkový počet zamestnancov, potrebujeme päť údajov, ktoré by pomohli namodelovať neznáme parametre.

Vybrali sme nasledujúce:

1. skutočný výber daní v roku 2002 a 2003 (časovo posunutý o mesiac)
2. priemerná mesačná mzda v roku 2002 a 2003
3. výber nemocenského poistného v roku 2002 a 2003 (časovo posunutý)
4. celkový počet zamestnancov v roku 2002 a 2003
5. podiel pracovníkov, ktorý pracujú za alebo pod minimálnou mzdou

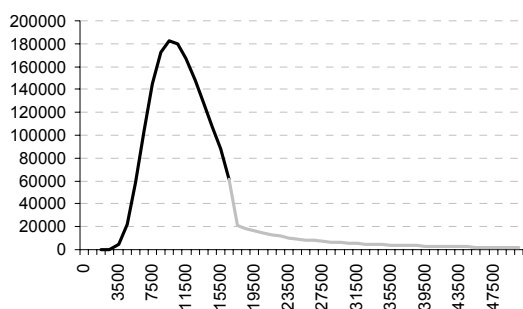
Odhad neznámych parametrov sa uskutočňuje nasledovne:

Určia sa počiatočné hodnoty pre strednú hodnotu lognormálneho rozdelenia a pre parametre Pareto rozdelenia⁴. Rozptyl lognormálneho rozdelenia je potom vypočítaný tak, aby pod minimálnou mzdou bolo stanovené percento zamestnancov (v našom prípade 3%). Prechod od lognormálneho k Pareto rozdeleniu sa určí tak, aby celkový počet zamestnancov

⁴ Najjednoduchší spôsob je určenie podľa ekonomickej logiky: do priemernej mzdy aby bolo aspoň 50% ľudí.

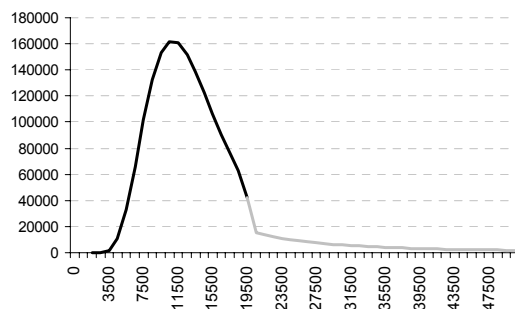
zodpovedalo skutočnosti. Vyššie uvedené prvé tri ukazovatele ekonomického vývoja však môžu byť značne ďaleko od skutočnosti. Preto je potrebná optimalizácia, ktorá minimalizuje súčet vážených štvorcov odchýlok simulovaných hodnôt od skutočnosti. Konkrétny výpočet sa uskutočnil v programe MS Excel pomocou klasických optimalizačných metód. Optimalizácia prebehla tak pre rok 2002 ako aj pre rok 2003. Výsledky simulácií sú uvedené nižšie (metodika IFP) aj spolu s oficiálnymi dátami, ktoré sa neskôr získali zo štatistického úradu.

Simulované rozdelenie miezd v roku 2002 (čierne lognormálne, šedé Pareto)

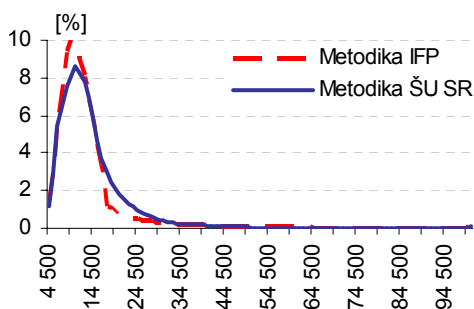
Zdroj: MF SR

Simulované rozdelenie miezd v roku 2003 (čierne lognormálne, šedé Pareto)

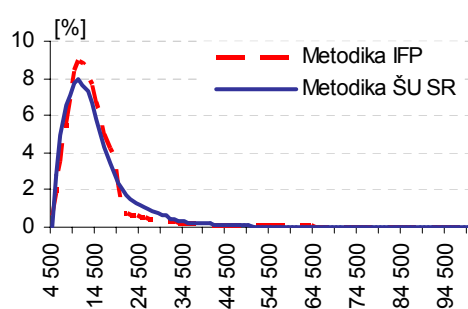
Zdroj: MF SR

Mzdová distribúcia v roku 2002

Zdroj: ŠÚ SR, MF SR

Mzdová distribúcia v roku 2003

Zdroj: ŠÚ SR, MF SR

Môžeme vidieť, že rozdiely sú vyššie predovšetkým pri príjmoch tesne pod priemernou mzdou a pre stredne vysoké príjmy. Ťažko však povedať, kde je presná skutočnosť, nakoľko informácie z daňových priznaní nie sú k dispozícii.

Teraz sa pozrime na to, čo by toto simulované rozdelenie prognózovalo na rok 2004? Prijali sme nasledujúce predpoklady:

- rast miezd pre každú kategóriu príjmov podľa rastu priemernej nominálnej mesačnej mzdy
- rast počtu osôb v každej príjmovej kategórii podľa rastu zamestnanosti za celú ekonomiku
- nové legislatívne podmienky
- počet detí na daňový bonus proporcionálne
- odpočítateľná položka na DDP podľa priemerných údajov spoločností z roku 2004
- odpočítateľná položka na nepracujúcu manželku proporcionálne podľa výberu daňových priznaní na podnikanie

Na základe simulovaného rozdelenia príjmov z rokov 2002 a 2003 a na základe vyššie uvedených predpokladov náš model prognózuje na rok 2004 príjem zo závislej činnosti

fyzických osôb 28,7 mld. Sk. Skutočný hotovostný výber za rok 2004 bez jednorazových transakcií dosiahol 30,2 mld. Sk. Po podaní daňových priznaní sa dá počítať s vyrovnaním do 1 mld. Sk, ktoré sa vrátia najmä kvôli daňovému bonusu a odpočítateľnej položke na manželku, takže akruálny výnos sa môže pohybovať v blízkosti 29,5 mld. Sk.

Zdá sa teda, že v tomto prípade model dáva relatívne dobrý odhad. Záverom môže byť, že pri nepoznaní distribúcií príjmov, vyššie popísaná metodológia môže pomôcť uskutočniť dobrú aproximáciu rozdelenia a v našom prípade dáva aj relatívne dobrú prognózu pri zmene legislatívy. Samozrejme o užitočnosti tohto prístupu rozhodnú až nasledujúce roky, nakoľko z jedného pozorovania nie je možné vyvodzovať ďalekosiahle závery.